

prof. dr Dušica Ristin  
Fakultet stranih jezika i književnosti  
Univerzitet u Bukureštu, Rumunija

## Adaptacija interkulturalnosti u Banatu i njen odraz u oblasti školskog obrazovanja na maternjem jeziku

(Rezime)

U našem izlaganju, narativi kojima ćemo ilustrovati *model interkulturalnosti*, a koje predlažemo za raspravu u našoj prezentaciji, imaju kao konkretan izvor, terensku dokumentaciju koju smo sproveli među stanovnicima srpske, nemačke i rumunske nacionalnosti u ruralnom okruženju Banata, iz severnog dela Banatske ravnice, u dolini reke Donjeg Mureša, u Rumuniji. U tom okviru, Porodica, Škola i Crkva su tri elementa koji neguju osnovne ljudske vrednosti kao što su solidarnost sa Drugima, naš deo čovečanstva, potreba da budemo dobri, velikodušni i da dajemo ili činimo dobro, poverenje u hrišćanske vrline, kao što su poštovanje i uvažavanje kulturnih obeležja koje karakterišu svaku pojedinačnu zajednicu. Škola kritički i selektivno kapitalizuje taj *identitet* nasleđen u porodici i našem uskom krugu prijatelja, dok javno obrazovanje ima ulogu oblikovanja ponašanja, niza osobina, veština, predstavljanja, sudova i predrasuda određenih geografskim i istorijskim kontekstom, u kome živimo ili na koji se stalno pozivamo.

Imali smo u vidu nekoliko teorijskih referenci, odnosno koncept višestrukog kulturnog identiteta o kome je raspravljao profesor **Viktor Nojman** sa Zapadnog univerziteta u Temišvaru, koji navodi da „...višestruki zajednički i jezički koreni većine, iz gradova ili regiona, ukazuju postojanje pluralnog identiteta svake osobe“. U nastavku, naglasili smo da, prema svedočenjima naših ispitanika, oblasti istorije i ekspresivnosti veoma se približavaju, ali se i presecaju, narativni identitet koji proističe iz interakcije sveta diskursa pripovedača sa svetom primaoca. U svojim studijama, **Rodika Zafiu**, profesorka na Fakultetu književnosti u Bukureštu i članica Rumunske akademije, takođe nam govori da usmeni iskazi mogu biti i izvor za stvaranje narativne, dinamične i konkretne istorije kontakata i jezičke raznolikosti, a fenomeni dvojezičnosti ili plurilingvizma, relevantni su, kada je u pitanju poznavanje više jezika, različitosti i upotrebe jezika, u jednom prostoru kulturne raznolikosti, demonstrirajući njihove upotrebe i vrednovanja, kao i taj identitet kroz jezik. Poreklom iz Banata, profesor **Mihaj I. Spariosu** (1944-2021), bio je istaknuti profesor istraživač i bivši direktor Odeljenja za komparativnu književnost i interkulturalne studije na Univerzitetu u Džordžiji (SAD), osnivač je oblasti: *Menadžment poznavanja interkulturalnosti*. On stavlja u diskusiju

centralni koncept, *volja za moć* ili *želja za moći* i u tom kontekstu, pokazuje nam da, pojam *liminalnosti* nudi pojedincu mogućnost da pobjegne od uticaja ili privlačnosti *volje za moć* i da usvoji mentalitet *usmeren ka miru* („*irenski način razmišljanja*“). Ovo podrazumeva „večnu mudrost“, koja ima „Zlatno pravilo“, takođe zabeleženo u rumunskoj narodnoj mudrosti u obliku izreke „Što se tebi ne sviđa, drugome ne čini“. Ovo veoma jednostavno Zlatno pravilo predstavlja „deo čovečanstva“ koje se pominje na početku našeg rada i označava „velikodušnost, dobronamernost, razumevanje, ljubav i brigu prema bližnjima, kao i negovanje mira, umesto zavisti, nadmetanja, sukoba, nasilja, sebičnosti, materijalističkog ličnog interesa“ (M. Spariosu). U tom smislu, mogli bismo naglasiti činjenicu da je u ovom slučaju očigledna potreba za obrazovnim programom, gde škola i učenje imaju primarnu ulogu i vrhovnu vrednost, jer, prema rečima, ovoga puta, jednog mudrog čoveka iz sanskriptske književnosti, pesnika i dramaturga iz VIII veka, „Učenje je biser, veliko bogatstvo, koje rođaci ne mogu da dele među sobom, niti lopovi da ukradu, i koje se ne umanjuje davanjem“ (*Bhavabhūti*).

Iz našeg terenskog istraživanja, prvobitno smo odabrali prikaz koji se odnosi na jednu od specifičnih referentnih tačaka u istoriji kulturne zajednice Švaba, posle Drugog svetskog rata, o školi, koja je bila glavno sredstvo obrazovanja, širenja pismenosti i ekspanzije nauke „o knjizi“ na ovim prostorima. S druge strane, da bismo ilustrovali, kao primer ozbiljnih kriza koje su suštinski uticale na lični, porodični, društveni i zajednički život stanovnika Banata, posle Drugog svetskog rata, obavili smo konverzaciju koja se odnosi na deportaciju u regiji Baragan: Srba, Nemaca i drugih nacionalnosti, Rumuna iz Banata i izbeglica iz Besarabije i Bukovine sa ovih prostora (danas, ove dve regije su deo Republike Moldavije) od juna 1951. godine.

## Anex 1

Razgovor na rumunskom jeziku dve sestre nemačke nacionalnosti, snimljen u Perijamu, okrug Timiș:

D: Și la școală, ați avut școală?

M: Am avut, de la clasa întâia. Da' n-am avut scaune...O fost scaune roata, și fieștecare o avut caietu'. Nu caietu', o fost „Tafel”, cum se zice?

E: Tăbliță...

M: Tăbliță. Pe tăbliță, cu burete am șters. Da' n-am avut mai avut scaune1, nemții n-or mai avut nimica, decât scaune roata.

E: Tot s-o luat.

D: După '45. Și dvs. ați fost la școală...

M: Până în '45. Eu în '40 m-am născut și la 8 ani am fost în clasa întâia. Asta o fost în '48 deja. Și n-am avut...

D: În clasă numai scaune. Și învățător, învățătoare?...

M: Învățătoare o fost prima dată Weisschrult, Mayer, de la Totina, și atunci Schipper.

D: Și câți copii erați în clasă?

M: Am fost, am fost copii...

E: Am fost copii mulți.

M: Chiar mulți, și în anul meu '40, unșpe. Pe urmă ne-am dus la Semlac la internat, și unșpe am fost. Noi am fost 10 fete și cu Kondrad, singur băiat.

E: Și Filip, Filipche...

M: Filipche o fost, da' n-o fost până la capăt...

E: No, da' o fost...

M: Am trecut Mureșul, cu barca...

D: Și se făceau 7 ani la școala nemțească.

M: Ea (*gesticulează spre sora ei*) o fost la Sânpetru German. AV-a și a VI-a și a VII-a.

E: Eu la Sânpetru German, numa' șapte clase s-o făcut atunci. Am putut să merg mai departe, numa', no, ni s-o îmbolnăvit bunica, atunci o trebuit să rămână cineva cu bunica. Și ea (*sora interlocutoarei*), un an n-o făcut. Ea șase o făcut.

M: Eu n-am făcut. Pe tata l-o împușcat... Și atunci mama n-o avut pe cine. Bunica o paralizat-o.

## Anex II

Poučan prikaz za razumevanje dramatične situacije Srba, Nemaca, ali i celokupnog stanovništva Banata tokom dana deportacije preko 40.000 ljudi u Baragan u junu 1951. godine:

Z: Tako je bilo. Došli smo kući, dao je Bog...

D: Da li ste bili tamo u školi?

Z: Da, u prvom, prvi razred sam završila tamo, na rumunskom jeziku. Onda kad smo došli kući u Sampetar, onda sam **pravila/ išla u srpsku školu**, do sedmog razreda, tako je bilo **za/ u** ono vreme...

D: I tamo bila učiteljica...Kako se zvala vaša učiteljica?...

Z: Tamo, u **Baragan (Ac.)**/-u (*L, m, sg*), smo imali jednu učiteljicu, Darija, isto **podignuta/ odvedena**, ona je bila negde iz Beregsovo, isto Banaćanka. Pa, **većinom/ uglavnom** su bili Banaćani tamo.

D: Da li su bili samo Srbi?

Z: Bili su neki Nemci iz Sampetra. Bili su i Nemci, ne samo Srbi. Mislim, to su bili u više mesta, znaš...neki su bili ovde, onda neki su bili u Bumbakari, tamo mislim da je bila Teta Boja, u Bumbakari. Onda, ne znam, Dudešti Veki, Noj, kako bilo, bilo je više, znaš...To su bili marfari/ *teretni vozovi*, i kako, gde je stao...Šta, došlo naređenje, je stojao vojnik **u vrata (Ac.)/ na ulaznim vratima (L.)**, na drugi dan Dova... I ti koji su trebali da budu **podignuti/ odvedeni, na svaka vrata (Ac.)/ na svakim vratima (L.)** bio je cvet od bagrema...

D:Da?...

Z: Da.

D: Kao znak...

Z: Kao znak, da. I ja se sećam, moja tetka dolazila kod nas, a neke komšije su kazali da nede. Kaže, „Nemoj ići kod tvog oca, stoji vojnik **u vrata (Ac.)/ na vratima (L.)**.” A ona nosila meni mleka, ja sam bila mala. I kad je stigla tamo, ona htela da uđe, kad je videla ona njega, se **poplašila/ uplašila**. On kaže: „Intraži, doamnă, și eu am doi copii...”. Sa suzama u **oči (G)/ u očima (L)**, ipak, bio je neki **duševan/ dobrodušan** čovek, i **joj je pustio/ dozvolio** da uđe. Bilo je teško, znaš, kako da ti kažem, nekad bilo, sad se pripoveda. Ovi, omladine/-a (N), to ne može niko ni **da veruje/ da zamisle**, šta je bilo...Na taki blag dan...**Taj dan (N)/ Tog dana (G)** u Sampet(a)ru (L), nije ni bilo službe, **ništa / ničega(G)**, jer većina su bili **podignuti/ odvedeni, iz srpskih sela (G)**, Sampetar/-a, Saravola/-e, Varjaš/-a, Ketfelj/-a, Semikluš/-a. Ova sela, više Banaćani. Kad su stigli tamo, ja se sećam iz priče **mojeg/ mog(G)** deda i moje majke, da oni, baštinaši/ *starosedeooci* odande šta su bili, znaš, su kazali kako su ovi divlji ljudi!...Svi su bežali, i posle, kad su videli šta znaju ovi ljudi, kakvi su ljudi, mislim, gospodari/ *domaćini*, sve na svoje mesto, onda tedka. Su se sprijateljili...I smo imali sve šta nam treba, onda kad smo došli kući, sve smo manuli i smo došli tu. Tu je bio drugi jad!/ *Tu je bilo druge nevolje!* Znaš, što su uzeli, kuće, što su ušli u kuće, nisu hteli da izađu napolje, teškoće...